

Human Rights Action (HRA) - Akcija za ljudska prava - je nevladina organizacija koju je 2004. godine osnovao Dragan Prelević, advokat oštećenih u nekoliko međunarodno poznatih slučajeva kršenja ljudskih prava u Crnoj Gori, sa kolegama i prijateljima. Direktorka organizacije je Tea Gorjanc Prelević, magistar međunarodnog javnog prava. Akcija je do marta 2010. godine bila organizacija bez stalno zaposlenih, čiji su članovi pored redovnog posla preduzimali aktivnosti i učestvovali u projektima iz osjećaja građanske dužnosti. Od marta 2010. godine Akcija ima savjetodavni odbor¹, četvoro stalno zaposlenih i mrežu saradnika.

Akcija je izvela nekoliko projekata, od kojih je projekat **Dopunska obuka o ljudskim pravima za pravnike o ljudskim pravima u državama nastalim na teritoriji bivše Jugoslavije** jedini u kontinuitetu trajao od 2004-2009. godine.² U okviru projekta objavljena je knjiga „Pravo na pravično suđenje – izabrane presude Evropskog suda za ljudska prava u slučajevima protiv Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Makedonije, Slovenije i Srbije“, direktorke Akcije za ljudska prava, koja je dostupna i na internetu.

Izveštaj o ljudskim pravima u Srbiji i Crnoj Gori u 2005. godini izrađen je u saradnji sa Beogradskim centrom za ljudska prava o stanju zakonodavstva i prakse u državnoj zajednici Srbija i Crna Gora, u pogledu poštovanja prava garantovanih Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima, Međunarodnim paktom o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima i Evropskom konvencijom o ljudskim pravima. Zaključci izveštaja u vidu *Preporuka za unapređenje zakonskih rješenja i prakse zaštite ljudskih prava u Crnoj Gori* upućeni su Vladi Republike Crne Gore u aprilu 2006. godine.

Akcija je izradila poglavlja o Crnoj Gori u **Regionalnim izveštajima o ljudskim pravima za 2005. i 2007. godinu Balkanske mreže za ljudska prava (BHRN)**, koji su obuhvatali izveštaje o stanju ljudskih prava u Albaniji, Makedoniji, Bugarskoj, Crnoj Gori, Srbiji, Kosovu, Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. Cilj ovih izveštaja bio je naglašavanje zajedničkih i specifičnih problema država u regionu.³

Poreska reforma za podršku NVO za ljudska prava je regionalni projekat koji je Akcija koordinirala 2006. godine, čiji je cilj bio ispitivanje mogućnosti podsticanja privatnog donatorstva unapređenjem poreskih olakšica i uvođenjem tzv. „zakona o 1%“ na osnovu koga bi se građanima dalo pravo da 1% poreske obaveze usmjere nevladinoj organizaciji po izboru. Rezultati projekta su nacrti izmjena odgovarajućih poreskih propisa i prateća publikacija.⁴

¹ dr Radomir Prelević, *advokat*, Emilija Durutović, *prva žena sudija Vrhovnog suda Crne Gore, u penziji*, dr Vojislav Pejović, *bio-hemičar i pisac*, mr Bogdan Ivanišević, *stručnjak za ljudska prava i tranziciju pravdu*, prof. dr Nevena Šahović, *profesor međunarodnog javnog prava Univerziteta Union u Beogradu, nekadašnji član Komiteta UN za prava djeteta*, Šeki Radončić, *novinar, publicista, istraživač kršenja ljudskih prava*, Marijana Bojanić, *novinarka nedjeljnika Monitor*, urednica TV Vijesti, Vesna Teršelić, *direktorka NVO Documenta, Hrvatska*, prof. dr Vojin Dimitrijević, *profesor međunarodnog javnog prava Univerziteta Union u Beogradu, direktor Beogradskog centra za ljudska prava, ranije član UN Komiteta za ljudska prava*.

² Projekat je finansiralo Ministarstvo spoljnih poslova Kraljevine Norveške preko kancelarije Norveške narodne pomoći (NPA) u Beogradu. Akcija za ljudska prava na ovom projektu saradivala je sa Beogradskim centrom za ljudska prava, Centrom za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu, Hrvatskim helsinškim odborom i kasnije Legalis-om iz Zagreba i Forum – centrom za strateška istraživanja i dokumentaciju iz Skoplja.

³ Balkansku mrežu za ljudska prava (Balkan Human Rights Network) i njene projekte finansirala je Vlada Danske i djelimično Evropska komisija. Izveštaj za 2007. godinu zajednički su izradili Aleksandar Saša Zeković, istraživač kršenja ljudskih prava i Tea Gorjanc Prelević, tada koordinatorka programa u Akciji.

⁴ Projekat je finansirala Balkanska mreža za ljudska prava

Radna grupa Akcije za ljudska prava izradila je **Sugestije za unapređenje ekspertskog teksta budućeg Ustava Crne Gore**, a u okviru početne faze projekta Reforma izbora sudija u Crnoj Gori i **predlog nacrta ustavnih odredbi o sudstvu**. Ustavnom odboru Skupštine Crne Gore podnijete su primjedbe na Nacrt ustava, a odmah po donošenju Ustava u novembru 2007. godine upućena je i **Inicijativa za izmjene i dopune Ustava** u pogledu odredbi o ljudskim pravima i nezavisnosti sudstva. U februaru 2008. godine, u saradnji sa Venecijanskom komisijom, organizovan je okrugli sto na temu **Međunarodni standardi ljudskih prava i ustavne garancije u Crnoj Gori** i objavljena knjiga pod istim nazivom, koja pored komentara na Ustav radne grupe Akcije, sadrži i prevod Mišljenja Venecijanske komisije o Ustavu Crne Gore.⁵

Predlog reforme izbora sudija u Crnoj Gori objavljen je u julu 2007. godine i na temelju ovog predloga, predložene su i ustavne odredbe o sudstvu, posebno u pogledu sastava Sudskog savjeta. **Analiza reforme izbora sudija (2007-2008)** objavljena je u februaru 2009. godine sa preporukama za unapređenje transparentnosti procesa izbora i garancija nezavisnosti i stručnosti sudija.⁶ Akcija nastavlja da prati aktivnosti Sudskog savjeta i insistira na transparentnosti odlučivanja ovog tijela. U novembru 2009. podnijeli smo tužbu Upravnom sudu protiv odluke Savjeta da nam ne dostavi odluke o razrješenju i utvrđivanju disciplinske odgovornosti sudija.

U oktobru 2009. godine, Akcija je sprovedla dva istraživanja na temu prava seksualnih manjina u Crnoj Gori: **istraživanje o stavovima 30 osoba homoseksualnog identiteta o njihovom položaju u Crnoj Gori** i istraživanje javnog mnjenja **Homofobija u Crnoj Gori** u saradnji sa agencijom Ipsos Strategic Marketing⁷. Rezultati istraživanja predstavljeni su na međunarodnoj konferenciji „Izlazak iz mraka – pravda na Balkanu: jednakost za seksualne manjine“ na fakultetu Političkih nauka Univerziteta Crne Gore u Podgorici. Za potrebe istraživanja Savjeta Evrope, Akcija priprema izvještaj o stanju prava LGBT populacije u Crnoj Gori.

U okviru programa **Komentari nacrta i predloga zakona iz oblasti ljudskih prava**, Akcija za ljudska prava uputila je nadležnim državnim organima komentare i predloge amandmana na: *Predlog zakona o zaštiti podataka o ličnosti*, *Nacrt zakona o krivičnom postupku* i *Predlog zakona o krivičnom postupku*, *Nacrt zakona o Ustavnom sudu* i *Predlog zakona o Ustavnom sudu*; *Nacrt zakona protiv nasilja u porodici* i *Nacrt zakona o zaštiti od diskriminacije*. Svi komentari dostupni su na internet stranici www.hracion.org.

U okviru programa **Unapređenje slobode izražavanja u Crnoj Gori u skladu sa evropskim standardima**, Akcija je inicirala objavljivanje prevoda publikacije Savjeta Evrope „*Sloboda izražavanja – vodič za primjenu člana 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima*“ i aktivno učestvovala u njegovoj distribuciji sudijama, advokatima i novinarima. Vodič je objavljen na internet stranici Akcije, zajedno sa četiri presude Evropskog suda za ljudska prava donijete u slučajevima protiv Srbije, koji su posebno relevantni i za praksu crnogorskih sudija. Akcija je javno komentarisala presude donijete po tužbama protiv novinara i medija u Crnoj Gori u kojima sudovi nijesu primjenjivali standarde utvrđene u praksi Evropskog suda za ljudska prava. Sudijama koji su postupali u ovakvim predmetima Akcija je posebno dostavljala Vodič i presude Evropskog suda za ljudska prava donijete protiv Srbije. U septembru 2009. Akcija je uputila *apel Vrhovnom sudu da donese načelne stavove i obezbijedi primjenu standarda iz prakse Evropskog suda u praksi crnogorskih sudova*. U februaru 2010. godine, zajedno sa Novinarskim samoregulatornim tijelom, podnijela je Vladi Crne Gore *Inicijativu za saradnju na temeljnoj reformi zakona koji uređuju krivičnu i građansku odgovornost za povredu časti i ugleda (klevetu i uvredu) u skladu sa evropskim standardima slobode izražavanja*.

Akcija za ljudska prava je članica **Koalicije za osnivanje Regionalne komisije za utvrđivanje činjenica o ratnim zločinima i drugim teškim kršenjima ljudskih prava na teritoriji SFRJ (REKOM)**. Direktorica

⁵ Projekat je finansirala Fondacija Institut za otvoreno društvo – predstavništvo Crna Gora.

⁶ Projekat je finansirala Fondacija Institut za otvoreno društvo – predstavništvo Crna Gora.

⁷ Istraživanje javnog mnjenja podržala je Vlada Njemačke.

Akcije bila je šest mjeseci članica Koordinacionog vijeća Koalicije 2009. godine, a sada je uključena u rad radne grupe za izradu predloga modela Komisije. Prve konsultacije sa predstavnicima građanskog društva Crne Gore o inicijativi za osnivanje REKOM organizovala je Akcija za ljudska prava u Podgorici 25. oktobra 2008. godine. U maju 2009. godine, zajedno sa Centrom za građansko obrazovanje, u ime Koalicije za REKOM, Akcija za ljudska prava organizovala je Peti regionalni forum o tranzicionoj pravdi, u Budvi, sa oko 400 učesnika. Akcija u kontinuitetu prati razvoj suđenja za ratne zločine u Crnoj Gori. U saradnji sa Centrom za građansko obrazovanje 2009. godine organizovala je obilježavanje 17-godišnjice zločina deportacije izbjeglica iz Crne Gore u Republiku Srpsku (Bosnu i Hercegovinu). Pokrenula je i dvije akcije NVO u Crnoj Gori: podršku apelu za zaštitu svjedoka ratnog zločina deportacije izbjeglica Slobodana Pejovića i predlog uredništvu Televizije Crne Gore da povodom obilježavanja 19. godišnjice opsade Dubrovnika prikaže dokumentarni film „Rat za mir“.

Akcija **besplatno savjetuje** one koji smatraju da su žrtve kršenja ljudskih prava, posebno u pogledu uslova za pokretanje postupka pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu. Na internet stranici Akcije www.hraction.org istaknuti su obrasci i uputstvo za obraćanje ovom sudu, kao i vodiči za primjenu članova Evropske konvencije o ljudskim pravima. U prvom slučaju protiv Crne Gore koji je presudio Evropski sud za ljudska prava, razmatran je *amicus brief* (pismo prijatelja suda) Akcije za ljudska prava.⁸

Planiramo da naše aktivnosti ubuduće usmjerimo na: praćenje sprovođenja Strategije reforme pravosuđa Crne Gore, posebno u pogledu djelovanja Sudskog i Tužilačkog savjeta, unapređenje slobode izražavanja; sprječavanje mučenja, nečovječnog i ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja u ustanovama zatvorenog tipa (nadzor nad implementacijom preporuka Komiteta za sprječavanje mučenja Savjeta Evrope – CPT); praćenje suđenja za ratne zločine; unapređenje sistema zaštite zapuštene i zlostavljane djece, posebno u pogledu prava na obrazovanje djece i izvještavanje o stanju ljudskih prava u Crnoj Gori.

⁸ *Bijelić v. Montenegro and Serbia, Application no. 11890/05, 2009, stav 9.*